

(індустріального) періоду розвитку туристичної діяльності виділяються три етапи: поява організованого туризму (формування галузі туризму), зародження масового туризму та масового туризму.

3. Подорожі, що здійснювались на першому етапі розвитку туристичної діяльності, не можна вважати туризмом у сучасному розумінні, так як цей вид діяльності розвивався як індивідуальне за своїм характером явище, яке не мало особливого значення у суспільному житті.

Характерною рисою другого етапу є виникнення організованого туризму, який перетворився на своєрідну галузь людської діяльності, на базі якої й виникла туристична індустрія. На цьому етапі закладаються основи сучасного туризму за своєю структурою, матеріальною базою, методами роботи. Особливо бурхливого розвитку туризм досяг у ХХ ст., став невід'ємною частиною життя і відпочинку людей.

Особливістю третього, постіндустріального періоду, є перехід до сталого розвитку туризму. У зв'язку з тим, що даний період тільки почався, в подальшому він потребує власної періодизації. Для вирішення актуальних проблем, що стоять перед сучасним туризмом у новому столітті, необхідним є продовження його дослідження та формування стратегії розвитку.

Література

1. Енджейчик И. Современный туристский бизнес. Экстратегии в управлении фирмой / Ирена Енджейчик ; [пер. с польск.]. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 320 с.
2. Квартальнов В. А. Международный туризм: политика развития / В. Квартальнов, А. Романов. – М. : Советский спорт, 1998. – 142 с.
3. Сапрунова В. Б. Туризм: эволюция, структура, маркетинг / Сапрунова В. Б. – М. : Ось-89, 1997. – 160 с.
4. Соколова М. В. История туризма / Соколова М. В. – М. : Мастерство, 2002. – 352 с.
5. Freyer W. Tourismus: Einführung in die Fremdenverkehrsökonomie / W. Freyer. – 6., überarb. und aktualisierte Aufl. – München/Wien : R. Oldenbourg Verlag, 1998. – 470 p.
6. Федорченко В. К. Історія туризму в Україні / В. К. Федорченко, Т. А. Дьорова. – К. : Вища школа, 2002. – 195 с.
7. Дяченко Л. П. Економіка туристичного бізнесу / Дяченко Л. П. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 224 с.
8. Ткаченко Т. І. Сталій розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : [монографія] / Т. І. Ткаченко. – [2-е вид., випр. та доп.]. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 463 с.

Надійшла 13.08.2011

УДК 332.12

В. О. ГАБУРА

Луцький національний технічний університет

АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

У статті проведено аналіз нормативно-правових актів у сфері регіонального розвитку. Розглянуто роль окремих органів влади у підвищенні конкурентоспроможності регіонів. Сформульовано пропозиції щодо удосконалення законодавчого забезпечення конкурентоспроможності регіонів України.

The analysis of normatively-legal acts in the field of regional development is analyzed. The role of separate organs of power in the increase of competitiveness of regions is considered. Suggestions forth in relation to the improvement of the legislative providing of regional competitiveness of Ukraine are offered.

Ключові слова: конкурентоспроможність регіону, законодавство.

Вступ. Провідне місце у процесі підвищення конкурентоспроможності регіонів належить органам центральної та місцевої влади, які реалізують свої функції через створення нормативно-правових актів, що в сукупності формують законодавство України. Законодавчі акти визначають функції та повноваження органів влади у сфері управління регіональною конкурентоспроможністю, їх взаємозв'язок та інструменти впливу на конкурентоспроможність регіонів.

Законодавче забезпечення є невід'ємним елементом забезпечення конкурентоспроможності регіонів, адже економічна система регіонів не може існувати без законодавчого поля, яке б регулювало відносини між суб'єктами господарювання та органами влади. Беручи до уваги недосконале та недостатньо розроблене законодавство України, особливо у сфері управління регіональним розвитком, вказана проблема є надзвичайно актуальною та потребує ретельного дослідження.

Дослідженням законодавчого забезпечення регіонального розвитку займалися М. Дацишин, В. Кецерман, Л. Л. Ковальська, В. В. Воротін, Т. Берегой, С. О. Біла, І. Студенніков, В. Ткаченко, О. І.

Васильєва та інші вчені, роботи яких є передумовою нашого дослідження.

Вченими частіше розглядається законодавче забезпечення регіонального розвитку, що має деякі відмінності від конкурентоспроможності і зумовлює підвищену актуальність даного питання.

Постановка завдання. Метою роботи є здійснення аналізу законодавчого забезпечення конкурентоспроможності регіонів, виявлення недоліків та формування пропозицій щодо його вдосконалення.

Результати дослідження. Законодавче забезпечення регіонального розвитку та конкурентоспроможності регіонів недостатньо розроблене, окремі аспекти конкурентоспроможності регіонів та інструменти впливу на неї регулює низка нормативно-правових актів, основні положення яких розглянуто нижче.

Єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України [1]. Регіональний розвиток перебуває у сфері відання двох комітетів Верховної Ради – Комітету з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства та регіональної політики та Комітету з питань економічної політики.

Роботу цих комітетів та Верховної Ради загалом над законодавчим забезпеченням конкурентоспроможності регіонів вважаємо незадовільною, адже мета, принципи, завдання державної регіональної політики визначаються не законом, а Указом Президента „Про Концепцію державної регіональної політики”. Єдиним законом, який частково визначає засади реалізації державної регіональної політики є Закон України „Про стимулювання розвитку регіонів”, прийнятий 8 вересня 2005 р.

Законом визначено стимулювання розвитку регіонів як комплекс заходів, спрямованих на досягнення сталого розвитку регіонів та максимально ефективного використання потенціалу регіонів.

Узгодження діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування у сфері державного стимулювання розвитку регіонів, виконання регіональних стратегій розвитку здійснюється на основі угод щодо регіонального розвитку, які укладаються між Кабінетом Міністрів України та місцевими радами.

У Законі вказується, що території надається статус депресивної з метою створення правових, економічних та організаційних засад для вжиття органами державної влади та органами місцевого самоврядування заходів для стимулювання розвитку таких територій

З метою стимулювання розвитку депресивних територій у їх межах можуть здійснюватись такі заходи: спрямування державних капітальних вкладень у розвиток інфраструктури, сприяння формуванню об'єктів інфраструктури розвитку підприємництва, сприяння зайнятості населення, стимулювання трудової міграції

Фінансування стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності територій здійснюється за рахунок коштів, передбачених на цю мету в законах України про Державний бюджет України та рішеннях про місцеві бюджети на відповідні роки, та інших джерел відповідно до законодавства [2].

Фактично Закон не працює, адже для визнання території депресивною необхідно, щоб її економічні показники були значно нижчі за відповідні середні показники розвитку територій цієї групи протягом 3-5 років. В кожному із типів територій (регіони, промислові райони, сільські райони, міста республіканського в АР Крим і обласного значення) не існує жодної території, яка відповідає критеріям депресивності, встановленим у Законі України „Про стимулювання розвитку регіонів” [3, с. 236].

Провідним органом виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної регіональної політики в Україні є Міністерство регіонального розвитку та будівництва України, утворене 1 березня 2007 р.

Основні повноваження Міністерства регіонального розвитку та будівництва:

- бере участь у розробленні коротко- і середньострокових планів та цільових програм регіонального розвитку;

- розробляє та вносить в установленому порядку проекти нормативно-правових актів з питань регіонального розвитку, місцевого самоврядування, будівництва, архітектури, містобудування, промисловості будівельних матеріалів;

- бере участь у розробленні проектів угод щодо регіонального розвитку;

- бере участь у розробленні соціальних стандартів і нормативів;

- бере участь у розробленні стратегії і механізму реалізації державної інвестиційної політики з метою вирівнювання і стимулювання сталого розвитку регіонів;

- вживає заходів до розвитку економічної конкуренції, проводить згідно із законодавством роботу з ліцензування відповідних видів господарської діяльності та здійснює контроль за дотриманням ліцензійних умов;

- проводить у передбачених законом випадках перевірку місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань здійснення ними повноважень органів виконавчої влади [4].

На нашу думку, Міністерство регіонального розвитку та будівництва не наділене обсягом повноважень, достатнім для проведення ефективної регіональної політики. Незважаючи на статус провідного органу виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної регіональної політики,

функції Міністерства в основному зводяться до участі у розробленні різноманітних планів та програм.

Вагомий внесок у інституційне забезпечення конкурентоспроможності регіонів зроблено Президентом України, зокрема Указами „Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні” та „Про Концепцію державної регіональної політики”.

Згідно Указу Президента від 25 травня 2001 р. „Про Концепцію державної регіональної політики” головною метою державної регіональної політики визначено створення умов для соціально-економічного розвитку України та її регіонів, підвищення рівня життя населення, забезпечення додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного її громадянина, підвищення ефективності використання потенціалу регіонів, удосконалення роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Концепція передбачає реалізацію заходів:

- розмежування функцій і повноважень центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;
- обґрунтування засад державного стимулювання регіонального розвитку, в тому числі депресивних територій;
- законодавче врегулювання служби в органах місцевого самоврядування;
- законодавче закріплення на довгостроковій основі обґрунтованих нормативів відрахувань від загальнодержавних податків і зборів (обов'язкових платежів) та трансфертів до місцевих бюджетів;
- забезпечення збільшення власних доходів в бюджетах місцевого самоврядування, зокрема, за рахунок оподаткування землі та майна;
- удосконалення механізму контролю з боку територіальних громад за діяльністю органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб;
- удосконалення механізмів стратегічного державного планування регіонального розвитку, системи загальнодержавного і регіонального прогнозування та планування соціально-економічного розвитку;
- запровадження конкурсних засад розміщення у регіонах державних інвестиційних коштів та ін.

Незважаючи на затвердження заходів щодо реалізації Концепції державної регіональної політики Розпорядженням Кабінету Міністрів „Про заходи щодо реалізації Концепції державної регіональної політики”, передбачені заходи так і не були впроваджені в повному обсязі.

Щодо ролі Кабінету Міністрів України у забезпеченні конкурентоспроможності регіонів, варто виділити Постанову „Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року”, яка стала першим нормативно-правовим актом, що вказує на необхідність підвищення конкурентоспроможності регіонів.

Основною метою Стратегії визначається створення умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів, забезпечення їх сталого розвитку на сучасній технологічній основі, високої продуктивності виробництва та зайнятості населення. Постановою визначаються стратегічні завдання державної політики регіонального розвитку України до 2015 року:

- підвищення конкурентоспроможності регіонів та зміцнення їх ресурсного потенціалу;
- забезпечення розвитку людських ресурсів;
- розвиток міжрегіонального співробітництва;
- створення інституціональних умов для регіонального розвитку;

В Постанові конкурентоспроможність регіонів розглядається в інвестиційному аспекті. Зокрема, зазначається, що в умовах гострої конкуренції між регіонами за нові інвестиції (включаючи іноземний капітал) регіональна політика повинна бути спрямована на забезпечення регіонів інструментами державної підтримки, завдяки яким вони зможуть бути конкурентоспроможними на ринку інвестицій.

Позитивним моментом постанови є визначення основних інструментів реалізації Стратегії:

- Угоди щодо регіонального розвитку;
- Програми подолання депресивності окремих територій;
- Державні цільові програми;
- Регіональні стратегії розвитку і програми соціально-економічного та культурного розвитку.

У Постанові вказується, що для реалізації Стратегії необхідно прийняти нормативно-правові акти, які передбачатимуть:

- розмежування функцій та повноважень центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;
- удосконалення порядку регламентації загальнодержавного і регіонального прогнозування та планування соціально-економічного розвитку (визначення статусу стратегічних документів, запровадження принципів регіонального програмування та планування);
- впровадження механізму підвищення заінтересованості органів місцевого самоврядування у зміцненні їх фінансової бази шляхом закріплення за місцевими бюджетами частки загальнодержавних надходжень;
- розширення повноважень органів місцевого самоврядування у затвердженні та виконанні бюджету;
- чітке визначення переліку та розміру граничних ставок місцевих податків і зборів;

- реформування системи адміністративно-територіальних одиниць;
- участь у розробленні та впровадженні правового, економічного та організаційного механізму вирівнювання і стимулювання сталого розвитку регіонів [5].

Крім вищезазначених органів державної влади питанням регіонального розвитку займається ряд інституцій, зокрема, Головне управління з питань регіональної та кадрової політики Адміністрації Президента, Департамент регіонального розвитку Міністерства економіки, Управління регіональної політики Секретаріату Кабінету Міністрів, деякі дорадчі та консультативні органи. Функції цих органів зводяться до проведення аналізу та надання пропозицій щодо регіонального розвитку та діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування.

Л. Л. Ковальська зазначає, що центральне місце в системі органів влади, що регулюють процеси підвищення конкурентоспроможності належить Антимонопольному комітету України [6, с. 217]. Погоджуємось з автором щодо ролі Антимонопольного комітету у регулюванні товарної конкурентоспроможності регіону, але вважаємо, що заходи, спрямовані на дотримання антимонопольного законодавства не є визначальними при підвищенні конкурентоспроможності регіонів. Адже основою конкурентоспроможності є інвестиційна та інноваційна діяльність, а підтримання конкурентного середовища в країні є лише одним із засобів впливу на товарну конкурентоспроможність. Тому в Антимонопольного комітету відсутні повноваження, що дозволяли б здійснювати вагомий вплив на конкурентоспроможність регіонів.

Відповідно до ст. 7 Конституції в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування. Органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст, є районні та обласні ради. Районні та обласні ради:

- затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку і контролюють їх виконання;
- затверджують бюджети відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контролюють їх виконання;
- встановлюють місцеві податки і збори;
- утворюють, реорганізують та ліквідовують комунальні підприємства, організації і установи, а також здійснюють контроль за їх діяльністю [1].

Виконавчу владу в областях, районах, районах Автономної Республіки Крим, у містах Києві та Севастополі здійснюють обласні, районні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації. Місцеві державні адміністрації в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці забезпечують:

- виконання Конституції, законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади вищого рівня;
- законність і правопорядок, додержання прав і свобод громадян;
- виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку, програм охорони довкілля, а в місцях компактного проживання корінних народів і національних меншин - також програм їх національно-культурного розвитку;
- підготовку та виконання відповідних бюджетів;
- звіт про виконання відповідних бюджетів та програм;
- взаємодію з органами місцевого самоврядування;
- реалізацію інших наданих державою, а також делегованих відповідними радами повноважень [7].

Склад місцевих державних адміністрацій формують голови місцевих державних адміністрацій. Голови місцевих державних адміністрацій призначаються на посаду і звільняються з посади Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України. [7]. Тобто незважаючи на гарантії місцевого самоврядування Конституцією України, районні та обласні ради не мають власних виконавчих органів і не можуть впливати на формування відповідних адміністрацій. Це призводить до неефективності взаємодії органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади.

На нашу думку, для забезпечення реального місцевого самоврядування необхідно змінити порядок формування місцевих державних адміністрацій. Голови місцевих адміністрацій повинні затверджуватись відповідною радою за поданням Президента. Також районні та обласні ради повинні брати участь у формуванні складу місцевої адміністрації відповідного рівня. Такий підхід дозволить підвищити ефективність співпраці та взаємовідповідальність органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади.

Ще одним недоліком у законодавчому забезпеченні конкурентоспроможності регіонів є недостатньо чіткий розподіл повноважень місцевих адміністрацій та органів місцевого самоврядування, адже частина повноважень належить до їх суміжної компетенції, що призводить до неефективного управління економічним розвитком на регіональному рівні.

Висновок. Таким чином, здійснивши аналіз інституційного забезпечення конкурентоспроможності регіону, ми дійшли до наступних висновків:

- роботу Верховної Ради над законодавчим забезпеченням конкурентоспроможності регіонів вважаємо незадовільною;

- Міністерство регіонального розвитку та будівництва не наділене обсягом повноважень, достатнім для проведення ефективної регіональної політики, тому пропонуємо включити до сфери відання даного міністерства забезпечення реалізації державної регіональної політики;

- для підвищення ефективності взаємодії органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади необхідно, щоб районні та обласні ради брали участь у формуванні складу місцевої адміністрації відповідного рівня;

- недостатньо чіткий розподіл повноважень місцевих адміністрацій та органів місцевого самоврядування знижує ефективність управління економічною системою регіону, тому необхідно чітко розділити функції та повноваження кожного органу, що є перспективою подальших досліджень у даному напрямку.

Література

1. Конституція України : закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.
2. Про стимулювання розвитку регіонів : закон України № 2850-IV від 08.09.2005 // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 51. – С. 548.
3. Романюк С. Стратегічне планування регіонального розвитку та просторовий розвиток України / С. Романюк // Збірник наукових праць ЧДТУ. – 2008. – Вип. 20. – С. 230–237.
4. Деякі питання Міністерства регіонального розвитку та будівництва : постанова Кабінету Міністрів України № 750 від 16 травня 2007 р. // Офіційний вісник України. – 08.06.2007. – № 39. – С. 11.
5. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року : постанова Кабінету Міністрів України № 1001 від 21 липня 2006 р. // Офіційний вісник України. – 09.08.2006. – № 30. – С. 36.
6. Ковальська Л. Л. Оцінка конкурентоспроможності регіону та механізми її підвищення : [монографія] / Ковальська Л. Л. – Луцьк : Надтир'я, 2007. – 420 с.
7. Про місцеві державні адміністрації : закон України № 586-XIV від 9 квітня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20–21. – С. 190.

Надійшла 13.08.2011

УДК 33.336.748

О. В. РУДА, О. Б. ПОГАЙДАК

Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВО-ГРОШОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ (АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЗАХИСНИХ ФУНКЦІЙ ВІДЧИЗНЯНОГО ТОВАРОВИРОБНИЦТВА)

В статті розглянуто інструментарій та механізми впливу чинників фінансово-грошових відносин на валютний курс у системі державного регулювання економіки. Проведено аналіз основних показників розвитку економіки України з часів її незалежності та вплив на них валютного ринку.

In the article the impact factors of financial instruments and monetary relations on the exchange rate in the state economic regulation. The analysis of basic indicators of economic development Ukraine since its independence and the effect of the currency market.

Ключові слова: валютно-фінансова система, курс валют, національне виробництво, економічна політика.

Постановка проблеми. Україна на даний час має перехідну, не збалансовану економіку з високим ступенем не визначеності в соціально-економічному курсі розвитку. Важливість питання про підтримку заниженого або завищеного курсу національної валюти полягає в тому, що динаміка валютного курсу, по-перше, суттєво впливає на ефективність національного виробництва, зайнятість населення, стан платіжного балансу; по-друге, слугує індикатором змін, які відбуваються в економічній політиці, а також стану розвитку реального та фінансового секторів економіки; по-третє, орієнтація уряду країни на занижений або завищений курс національної валюти визначає довгострокові пріоритети економічної політики країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом 20 років незалежності України вітчизняні науковці опублікували низку наукових праць, в яких висвітлюється проблема та шляхи забезпечення стабільного розвитку економіки. Дослідженню коливання курсу валют та його вплив на розвиток виробництва спрямували свої праці такі відомі економісти, як А. Макаренко, Жаліло Я., Задоян А., Задоя А., Гриценко А., Лямець С. [1–7]

Результати дослідження. Найбільш складною функціональною складовою сучасної економічної структури є міжнародна валютно-фінансова система. В умовах розширення ринкових відносин роль цієї суто економічної сфери світового господарського життя посилюється. Збільшуються масштаби та обсяги